

İKTİSADİ KRİZLERİN KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Semra BOĞA¹

Öz

Kökene 1. yüzyıla kadar uzanan iktisadi kriz kavramı, 1929 Büyük Buhran'ın yaşanmasından sonra iktisat literatüründe daha fazla yer almaya başlamıştır. 1980'li yıllardan itibaren finansal sistemlerde yaşanan liberalleşme ve küreselleşme akımlarına bağlı olarak iktisadi krizlerin de küreselleşmesi söz konusu olmuştur. Küresel finansal piyasaların entegre olmuş yapısından dolayı, krizlerin sadece ortaya çıktıkları ülkeyle sınırlı kalmayıp çoğu zaman farklı bölgelere de bulaşma etkisi, yaşanan son krizlerde çok daha hızlı gelişmiştir. Alınan her türlü tedbirlere rağmen önüne geçilemeyen iktisadi krizler; sosyal, politik ve psikolojik etkileri ile ekonomileri ve toplumları yeniden şekillendirmektedir. Krizlerin her seferinde farklı şekillerde ortaya çıkması iktisat teorisinde, bu alanda farklı teorilerin geliştirilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu bölümde çıkış nedenlerine göre iktisadi krizlerin kuramsal ve kavramsal çerçevesi ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: *İktisadi Kriz, Finansal Kriz, Kriz Teorileri, Kriz Türleri.*

JEL Sınıflandırması: *E11, E12, E13, E32, G01.*

THEORETICAL AND CONCEPTUAL FRAMEWORK OF ECONOMIC CRISIS

Abstract

The concept of economic crisis which dates back to the 1st century began to take more place in economics literature after the Great Depression of 1929. Since the 1980s, economic crises started to become more global due to the liberalization and globalization trends in financial systems. Due to the highly integrated nature of the global financial markets, the contagion effect of the crises has been much more rapid in recent crises, effecting not only the origin country, but also the others in different regions. Despite all the measures taken, unavoidable economic crises are reshaping economies and societies with social, political and psychological influences. Occurrence of the crises in different forms each time led to the development of different theories in this field. This chapter discussed the theoretical and conceptual framework of economic crises.

Keywords: *Economic Crisis, Financial Crisis, Theories of Crisis, Types of Crisis.*

JEL Classification: *E11, E12, E13, E32, G01.*

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Doğu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Bölümü, semraboga@hotmail.com, ORCID ID. 0000-0003-2799-9080.

AVRUPA BİRLİĞİ ÜYESİ ÜLKELERDE BORÇ KRİZLERİ: YUNANİSTAN, İRLANDA, PORTEKİZ, İSPANYA ve GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ

Beyhan İNCEKARA¹ Rahmi İNCEKARA²

Öz

2008 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkan ve kısa sürede küresel bir kriz haline gelecek tüm ülkeleri etkisi altına alan Mortgage Krizi, dünya genelinde ekonomik ve politik dengeleri değiştirmiştir. Tüm ülke ekonomilerinde daralmaya neden olan Mortgage Krizi, başarılı bir ekonomik entegrasyon olan Avrupa Birliği'ni de tehdit eder hale gelmiştir. Küresel bir kriz niteliğindeki Mortgage Krizi, etkisini Avrupa Borç Krizi şeklinde Avrupa kıtasında göstermeye başlamıştır. Aynı zamanda, "Euro Bölgesi" olarak adlandırılan bölgedeki üye ülkeler, yüksek cari açık, kamu borçlarının aşırı yükselmesi, büyüme oranlarının düşmesi ve ekonomik istikrarsızlık ile karşı karşıya kalmışlardır. Avrupa Borç Krizini ortaya çıkaran temel sebep, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin ekonomik kırılganlıklarıdır. Avrupa kıtasını ciddi bir krizle başbaşa bırakan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, İspanya, Yunanistan, Portekiz, İrlanda gibi ülkelerdir. Bu çalışmada, 2008 Mortgage Krizi ve bu krizin Avrupa Birliği bölgesinde yer alan ülkelere nasıl bir borç krizi haline dönüştüğü incelenmiştir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, İspanya, Yunanistan, Portekiz, İrlanda gibi ülkelere yaşanan krizin etkileri analiz edilmiş, sonuç kısmında ise analiz bulguları yorumlanarak, politika önerilerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Avrupa Birliği, Borç Krizi, Küresel Kriz.*

JEL Sınıflandırması: *E60, F10, E50, F40, E40.*

DEBT CRISES IN EUROPEAN UNION MEMBER COUNTRIES: GREECE, IRELAND, PORTUGAL, SPAIN and GREEK CYPRIOT ADMINISTRATION OF SOUTHERN CYPRUS

Abstract

The Mortgage Crisis, which emerged in the United States in 2008 and became a global crisis in a short time influenced all countries, changed the economic and political balances throughout the world. The Mortgage Crisis, which caused contraction in all countries' economies, has also threatened the successful integration of the European Union. The Mortgage Crisis, which is a global crisis, has started to show its impact on the European continent in the form of the European Debt Crisis. At the same time, member countries in the region called Eurozone face high public deficit, excessive public debts, low growth rates, and economic instability. The main reason for the European

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Uluslararası Ticaret Bölümü, b.incekara@iku.edu.tr, ORCID ID. 0000-0002-4937-0868.

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Kent Üniversitesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, rahmi.incekara@kent.edu.tr, ORCID ID. 0000-0001-8052-9315.

Debt Crisis is the economic fragility of the member states of the European Union. Cyprus, Greece, Portugal and Ireland are the countries that left the European continent with a serious crisis. In this study, the 2008 Mortgage Crisis and how this crisis turned into a debt crisis in the countries in the European Union region were examined. The effects of the crisis in Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus, Spain, Greece, Portugal and Ireland were analyzed, and in the conclusion, the findings of the analysis were interpreted and policy recommendations were included.

Keywords: *European Union, Debt Crisis, Global Crisis.*

JEL Classification: *E60, F10, E50, F40, E40.*

1. GİRİŞ

Küreselleşme olgusu, ülkeler arası sosyal, kültürel, politik ve ekonomik etkileşimlerin artmasını sağlamıştır. Küreselleşme, ülkeleri giderek "karşılıklı bağımlılık" ilkesi doğrultusunda birbirlerine bağımlı hale getirmiştir. Öyleki dünya üzerinde yer alan herhangi bir ülkede meydana gelen bir kriz, hızlı bir şekilde diğer bölgelere yansıma eğilimi göstermiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nin önemli yatırım bankalarından biri olan Lehman Brothers'ın, 2008 yılında iflas ettiğini açıklaması ile ortaya çıkan küresel finans krizi, hızlı bir şekilde uluslararası piyasalara sirayet etmiş, Avrupa Birliği bölgesinde de ekonomik daralma ile kendisini göstermiştir. Yaşanan küresel ekonomik kriz, Avrupa Birliği bölgesinde, büyümeyi negatif yönde etkilemiş, kamu açıklarını, borç stoklarını arttırmıştır.

2008 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanan ve "Mortgage Krizi" olarak anılan küresel finans krizinin, Avrupa Birliği'ne yansımalarının ilk örneği Yunanistan'da gözlemlenmiştir. Borç krizi ile Yunanistan'da başlayan bu kriz, Portekiz, İrlanda, İspanya, İtalya ve Belçika gibi ülkelerde de benzer şekilde kendini göstermiştir. Parasal birliğin ve Avrupa Birliği'nin geleceğini olumsuz yönde etkilecek bu gelişmeler çerçevesinde Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Avrupa Birliği, bu ülkelere yönelik kurtarma paketleri tahsis etmiştir. Ayrıca Avrupa Birliği, krize yönelik ortak para politikası uygulayarak, krizin bölge içerisinde daha fazla yayılmasını önlemeye çalışmıştır. Ancak ortak maliye politikasının uygulanamaması sebebiyle krizin etkisi giderilememiştir (Köse ve Karabacak, 2011: 300).

Avrupa Birliği'ne üye olan ülkelerin, Ekonomik ve Parasal Birliğe katılabilme şartlarını içeren Maastricht Kriterleri'nde kriz öngörüsünün yer almaması da bir başka sorun olarak Avrupa Birliği'nin karşısına çıkmıştır (Topcu ve ark., 2013:2). Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin uygulamış olduğu daraltıcı maliye politikaları, cari açığı ve bütçe açığını azaltsa da işsizlik ve yüksek borçlanmanın önüne geçilememiştir.

Uluslararası Kredi Derecelendirme Kurumları'nın, Yunanistan, Portekiz, İrlanda, İspanya, İtalya gibi ülkelerin kredi notlarını düşürmesi ile bu ülkeler dış yardım almak zorunda kalmıştır. Bu ülkelerde, özel ve kamu borçlanmaları ulusal kaynaklarla giderilemeyecek düzeyde yüksektir (Akçay, 2013: 2).

**EKONOMİK KRİZ ÖNCÜ
GÖSTERGELERİ ve 2005-2018
TÜRKİYE UYGULAMASI**

Lokman KANTAR¹

Öz

Ekonomilere dışarıdan meydana gelen bir şok sonrası mevcut yapının bozulması kriz şeklinde tanımlanmaktadır. 1929 Dünya ekonomik buhranı, 1982 Meksika borç krizi, 1997 Güneydoğu Asya Krizi, 1998 Brezilya ve Rusya krizleri, 1999 Arjantin krizi, 1999 ve 2001 Türkiye Krizleri, 2008 Küresel kriz, 2008 küresel kriz sonrası Avrupada PIIGS (Portekiz, İrlanda, İtalya, Yunanistan ve İspanya) ülkelerinde meydana gelen Avrupa borç krizi gibi kriz deneyimleri, bu krizlerin önceden öngörülebilmesi için son derece önemlidir. Bu çalışmada 2005-2018 yıllarını kapsamakta olup, Logit/probit yöntemi ve makroekonomik öncü göstergeler yardımıyla krizin önceden tahmin edilmesi amaçlanmaktadır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre brüt rezervler, döviz tevdiat hesapları ve reel kur endeksi krizi önceden tahmin etmede güçlü birer öncü gösterge niteliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Kriz, Öncü Göstergeler, Kırılganlık Endeksleri.

JEL Sınıflandırması: G01, H61, C32.

ECONOMIC CRISIS LEADING INDICATORS AND 2005-2018 TURKEY APPLICATION

Abstract

The crisis is defined as the deterioration of the current structure after a shock to the economy. 1929 World economic crisis, 1982 Mexican debt crisis, 1997 Southeast Asian crisis, 1998 Brazil and Russia crisis, Turkey crisis of 1999 and 2001, 2008 Global crisis and European debt crisis in PIIGS countries, it is extremely important that these crises can be predicted in advance. This study covers the years 2005-2018 and aims to predict the crisis with the aid of Logit / probit method and macroeconomic lead indicator. According to the findings of the study, gross reserves, foreign exchange deposit accounts and real exchange rate index are powerful predictors of the crisis.

Keywords: Economic Crisis, Leading Indicators, Fragility Indices.

JEL Classifications: G01, H61, C32.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, lkantar@gelisim.edu.tr, ORCID NO. 0000-0002-5982-6021.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ ÖLÇEĞİNDE MEVCUT PARADİGMANIN SORGULANMASI: FİNANSALLAŞMA, NEOLİBERALİZM VE TEKELLEŞME

Onur ÖZDEMİR¹

Öz

2007/2008 Finansal Krizi'nden günümüze kadar geçen süre içerisinde yaşanan sosyo-iktisadi sorunların halen çözülmemiş olması, mevcut ana akım paradigmanın çok boyutlu bir biçimde sorgulanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede güncel sorunlar, kapitalist birikim rejiminin 1980'lerden sonra değişen iç dinamiklerinin bir yansıması olarak okunmalıdır. Ekonomik, sosyal, politik ve kültürel alanlarda etkisini hissettiren bu değişim ve dönüşümlerin temelinde ise üç önemli gelişme yatmaktadır. Bunları temel başlıkları ile şu şekilde sıralayabiliriz: (i) Birikimin Finansallaşması; (ii) Neoliberal Politik Dönüşüm ve (iii) Sermayenin Tekelleşmesi. Günümüzün mevcut yapısı bu üç temel dinamik etrafında şekillenmekle birlikte, birikimin durgunlaşması ve buna bağlı olarak yaşanan ekonomik krizler başta olmak üzere birtakım ortak pratik eğilime maruz kalmaktadır. İşsizlik oranlarındaki artış, ekonomik büyüme hızında yavaşlama, hanehalkı ve finansal olmayan şirketlerin borçlanma düzeyindeki yükseliş, reel ücretlerde yaşanan durgunluk ve gelir dağılımında meydana gelen bozulma gibi sıralanabilecek bazı potansiyel sonuçların bu eğilime bağlı olarak toplumsal işleyiş üzerinde önemli etkiler oluşturabileceği zaman içerisinde birçok ülke ölçeğinde deneyimlenmiştir. Çalışma içerisinde sistemin yapısal sorunlarına odaklanılarak bir bütün olarak ele alınacak olan mevcut kapitalist birikim rejimi, yaşanan ekonomik krizin arkasında yatan bileşenlerin özellikleri ve böylece varlığını sürdüren ana akım paradigmanın geleceği hakkında bizlere önemli ipuçları verecektir.

Anahtar Kelimeler: Finansallaşma, Neoliberalizm, Tekelleşme, Finansal Sektör, ABD Ekonomisi.

JEL Sınıflandırması: F65, D42, P10.

THE EXAMINATION OF CURRENT PARADIGM ACROSS UNITED STATES OF AMERICA: FINANCIALIZATION, NEOLIBERALISM AND MONOPOLIZATION

Abstract

The unresolved socio-economic problems that occurred from 2007/2008 Financial Crisis to nowadays necessitate a multidimensional investigation of the current mainstream paradigm. In this framework, current problems must be deduced as a reflection of the internal dynamics of the capi-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret (İngilizce) Bölümü, onozdemir@gelisim.edu.tr, ORCID ID 0000-0002-3804-0062.

talist accumulation regime after 1980s. Three fundamental developments underlie these changes and transformations which are occurred in economic, social, political and cultural spheres. These basic components can be listed as follows: (i) The Financialization of Accumulation; (ii) Neoliberal Political Transformation; and (iii) The Monopolization of Capital. While the current structure is organized by these three basic dynamics, it is also subject to some common practical tendencies such as the stagnation of the accumulation and thereby the economic crises that depend on this. Some potential outcomes, such as the increase in unemployment rates, the slowdown in the rate of economic growth, the rise in indebtedness levels of households and non-financial firms, the stagnation in real wages, and the deterioration in income distribution, may have significant effects on social system which have been experienced across many countries. The current capitalist accumulation regime, which will be addressed in the study as a whole by focusing on the structural problems of the system, will give us important clues about the features of the components of the economic crisis and the future of the mainstream paradigm that still exists.

Keywords: *Financialization, Neoliberalism, Monopolization, Financial Sector, US Economy.*

JEL Classifications: *F65, D42, P10.*

1.GİRİŞ

2008 yılı içerisinde dünya ekonomilerini ve özellikle finansal sektör yatırımcılarını büyük bir çıkmaza sürükleyen küresel krizin tartışıldığı Ekim ayı ABD kongresinde, Henry Waxman ve Alan Greenspan arasında geçen diyalog, sistemin yaşadığı sorunların çözüm bağlamında geleceğini bizlere açık bir biçimde gösteriyordu. Waxman'ın Greenspan'e yönelttiği "Hatalı mıydınız?" sorusuna Greenspan tarafından verilen yanıt, kapitalizmin içine düştüğü çıkmazı ve geleceğinin belirsiz yapısını iyi bir şekilde özetlemekteydi: "Özellikle bankaların ve diğer kurumların öz çıkarlarının, kendi hissedarlarını en iyi şekilde koruyabilecek yeteneğe sahip olabileceklerini kabul etme noktasında hata yaptım" (Financial Times, 2008). Ayrıca Greenspan, kendi iktisadi düşünce yapısını sorgulayan demeçlerini de bu söylemin devamında ekliyordu: "Kırk yıldır [mevcut iktisadi politikaların] son derece işe yaradığını gösteren hatırı sayılır kanıtlara dayanmıştım" (Financial Times, 2008). Bu diyalogların meydana geldiği 2008 yılı, ampirik ölçümlere de yansıyan boyutlarıyla kapitalist sistemin 1929 Büyük Buhranı'ndan bugüne yaşanan en önemli krize işaret ediyordu. Bir zamanlar kendisine FED Başkanı olarak büyük görevler verilmiş ve uyguladığı politikalar sonucunda özellikle finansal oyun kurucular tarafından takdir edilen Greenspan dâhil ana akım iktisatçıların yaşanan büyük sorunlardan ve krizin kendisinden nasıl çıkılacağına dair en ufak fikirleri yoktu. Ne yazık ki geçmiş kanıtlara dayanarak vazgeçilmez kılınan mevcut iktisadi araçlardan ve politikalarından başka ellerinde alternatif hiçbir strateji ve/veya teorik model bulunmuyordu. İronik olan ise sistemi krize sürükleyen mevcut iktisat araçları ve politikaları ile sorunlara çözüm bulunmaya çalışılmasıydı. Aradan geçen on yıllık süreçte etkilerinin halen çoğu ülke ekonomisinde hissedilmeye devam ettiği sistemsel sorunların ne zaman sonlanacağı ve kriz öncesi göstergelere dönüş sinyallerinin ne zaman ortaya çıkacağı büyük bir soru işareti olarak piyasa aktörlerinin ve konu ile alakalı olan tüm yetkililerin karşısında durmaktadır.

İNSAN PSİKOLOJİSİ EKONOMİYİ NASIL YÖNLENDİRİR?

Burçin Yazar¹

Öz

Kriz dönemlerinde ortaya çıkan ve bireylerin rasyonel olarak hareket ettiğini varsayan klasik teorilerle açıklanamayan davranışlar, geleneksel teorilerin katı rasyonelitesini esnetmeye çalışan ve insan psikolojisinin azınsanamayacak kadar güçlü olduğunu savunan yeni bir terimi ekonomi literatürüne katmıştır: Davranışsal finans. Davranışsal finans; hem psikolojinin hem de iktisatın görüşlerinden yararlanan, davranışların arkasında karar verme süreçlerini anlamaya çalışan oldukça yeni bir alandır. Klasik iktisatta günlük hayatta tümüyle hepimizin akılcı olduğu varsayımı, karşılaştığımız bütün seçeneklerin değerini hesaplayıp daha sonra da mümkün olan en iyi eylemi takip ettiğimizi ileri sürer. Peki geleneksel iktisadın bireylerin yanılığa düşüp akıldışı davranışlara cevabı nedir? “Piyasa kuvvetleri” bizi önüne katıp hızla doğru ve akılcı yola geri götürür varsayımdır ancak; 2008’deki subprime mortgage krizine ve bunu izleyen bir dizi finansal krizin ardından psikolojinin ve akılcı olmayan davranışların ekonomik işleyişte büyük bir rol oynadığı gerçeğine oldukça büyük bir etki ile uyandırıldık.

Anahtar Kelimeler: Davranışsal Finans, Finansal Kriz.

JEL Sınıflandırması: G41, D91, E71.

HOW HUMAN PSYCHOLOGY DRIVES ECONOMY ?

Abstract

Behaviors that emerged during the crisis could not be explained by the classical theories that asserted that individuals act rationally have added a new term to the literature that tries to stretch the rigid rationality of traditional theories that human psychology is too strong to be considered: Behavioral finance. Behavioral finance; it is a fairly new field that takes advantage of the views of both psychology and economics and tries to understand the decision-making processes behind behaviors. In classical economics, the assumption that all of us are rational in our daily life, we calculate the value of all the options, we encounter and then we suggests following the best possible action. What is the answer of traditional economics to individuals who have fallen into misconceptions? The assumption is that “market forces” will take us to the right and rational way to put it ahead of us but; after the subprime mortgage crisis in 2008 and series of subsequent financial crises, we have been awakened by the enormous impact of the fact that psychology and irrational behavior played a major role in economic operation.

Keywords: Behavioral Finance, Financial Crisis.

JEL Classifications: G41, D91, E71.

¹ Araştırma Görevlisi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, yazarburcin@gmail.com, ORCID ID. 0000-0003-0227-4374.

1. GİRİŞ

“Oldukça zor olan üç şey vardır; çelik, elmas ve kendini tanımak.”

-Benjamin Franklin

İnsanlar ne düşünüyordu? Bankaların batması, işten çıkarılmalar, ipoteklerin paraya çevrilmesi gibi gerçek olaylar üzerimize gelene kadar niçin olanların farkına varmadılar? Sorunun basit bir yanıtı var aslında; topluma, hükümete ve çoğu iktisatçıya güvende olduğumuzu söyleyen bir iktisat teorisi tarafından güvence verilmişti. Ekonomi artık “görünmez el” sayesinde yalnızca ortak ekonomik çıkarlara uygun hareketler sergileyen rasyonel oyuncular tarafından yönlendirilmiyordu. John Maynard Keynes ise tersine, tam istihdamdan ayrılmaları açıklamaya çalışmış ve hayvansal güdülerin (*spiritus animalis*)² önemi üzerinde durmuştur.

Finans ve konut alanlarındaki gibi günümüzde yaşanan ekonomik krizlerde değişen düşünce örüntüleri standart iktisat öğretisine aykırı durumlar oluşturmuş, krizlerde değişen bireylerin güven düzeyleri, yanlısamları ve özellikle de ekonominin yapısıyla ilişkili hikayelerin değişmesine neden olmuştur. Psikologlar ve diğer sosyal bilimciler, bireysel ve grup davranışlarının yanı sıra beyin işlevinin insanların aldıkları kararları nasıl şekillendirdiğini anlamada büyük adımlar attılar. Tarih boyunca finansal yorumcular ve akademisyenler, insan psikolojisinin finansal karar verme ve piyasa sonuçları üzerindeki etkisini fark ederek ekonomi literatürüne yeni bir kavramı kazandırdılar; Davranışsal finans. Bu yeni akım belirsiz çevre içinde yer alan finansal veya yatırım kararları içinde süregelen psikoloji ile alakalıdır. Davranışsal finans, yatırımcıların bilgiyi nasıl topladığını, yorumladığını ve işlediğini inceler. Spesifik olarak davranışsal finans, algı ve bilişsel önyargı üzerinde yoğunlaşır ve modellerin davranışları ve şekil kararlarını etkileyebileceğini kabul eder. Finansal piyasaları ve kurumları anlamada davranışsal eğilimler için açıklama getirerek boşluğu doldurmuştur.

2. KLASİK İKTİSATTAN DAVRANIŞSAL FİNANSA

Dünya ekonomisinde yaşanan olumlu ya da olumsuz gelişmeler bütün ekonomileri etkilemektedir. Mevcut finansal krizleri açıklayan, ekonomiye farklı metodolojik yaklaşımları yansıtan ve aslında finansal piyasalar hakkındaki bilgileri anlama ve sınıflandırmanın psikoloji ile farklı ilişkilere olanak veren yolları vardır. Bu farklılıkların kökenleri, iktisadi sistemin doğası gereği eleştirel gerçekçiliğe uygun olarak örtük veya açık bir şekilde klasik iktisat teorisi ve davranışsal finans teorileri çerçevesinde farklı anlayışlarda yatar.

Dikkate alacağımız ilk şey, iktisatın rasyonalite ile tanımlanmasıdır. İktisat saf ekonomik dürtülerden ve rasyonaliteden sapmaları mümkün olduğunca minimi-

² Terimin özgün kullanımı Antik ve Orta çağlardaki Latince *spiritus animalis* ifadesinde *animalis* sözcüğü “zihinle ilgili “ya da “canlı” anlamına gelir.

BİR HİPERENFLASYON ÖRNEĞİ: MS III. YÜZYIL KRİZİ

Esra SAYIN¹

Öz

Medeniyet ve ticaretin doğup geliştiği dönemlerden bu yana yerel ve küresel ölçekte yaşanan ekonomik krizler sosyo-ekonomik ve siyasal anlamda halkın ve yönetimlerin karşılaştığı güçlüklerin başında gelmektedir. Dönemler boyunca yöneticiler ve uzmanlar günümüzde de olduğu gibi hem krizin nedenlerini araştırmış hem de iyileştirici politikalar ve reformlar geliştirmişlerdir. Bu bağlamda bu bölümün konusunu, Üçüncü Yüzyıl Krizi olarak tarih kitaplarına büyük harfler ile yazılan dönemin, ekonomik krize zemin hazırlayan politik durumu ve İmparator Diocletianus (MS 285–305) tarafından ilan edilmiş “Edictum de Pretiis Rerum Venalium” (Tavan Fiyatlar Fermanı) adlı, krize yönelik önlem paketi oluşturmaktadır. Bahsi geçen bu kriz döneminde devletçi bir yaklaşımla yayınladığı ferman ile ekonomik krize çözüm arayan İmparator Diocletianus’un ekonomik yaşamı yeniden düzenleme girişimleri başarısız olmuş, narh fermanları enflasyondaki dalgalanmayı durduramamış ve İmparator paraya eski güveni sağlayamamıştır. Askerî Anarşi veya İmparatorluk Krizi olarak da adlandırılan Üçüncü Yüzyıl Krizi’nin yaşandığı bu karmaşık dönem, Roma İmparatorluğu’nun dış istilalar, iç savaş ve ekonomik olarak çöküşünü ifade ederek Klasik ve Orta Çağ antik dünyasını birbirinden ayırması noktasında Eski Çağ tarih araştırmalarında büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma kapsamında, interdisipliner bir yaklaşımla üçüncü yüzyıl krizine zemin hazırlayan Roma İmparatorluğu’nun sosyo-ekonomik durumu ve İmparator Diocletianus’un krizi önlemeye yönelik yaptırımları arkeolojik ve epigrafik veriler ışığında iktisadi bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Diocletianus, Üçüncü Yüzyıl, Roma İmparatorluğu, Ekonomik Kriz, Ferman.

JEL Sınıflandırması: A19, E40, G01, H29, O23.

AN EXAMPLE OF THE HYPERINFLATION: THE CRISIS OF THIRD CENTURY AD

Abstract

Since civilization and trade have emerged, economic crises that have taken place in the local and global scale are the main difficulties that people and administrations face in socio-economic and political sense. Throughout the history, administrators and experts have investigated the causes of the

¹ Arş. Gör., Esra SAYIN, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Restorasyon ve Konservasyon Bölümü, esayin@gelisim.edu.tr, ORCID ID. 0000-0002-8982-0042.

crises and developed remedial measures and reforms as they are today. In this context, the subject of this chapter is The Crisis of Third Century that happened in Roman Empire. The paper examines both the period's political sense that led to the crisis and the remedial measure called "Edictum de Pretiis Rerum Venalium" (The Edict on Maximum Prices) that issued by Roman Emperor Diocletianus (285-305 AD) against it. By the edict that sets a fixed price on goods, neither the fluctuation of inflation could be stopped nor the trust in the money could be provided. Thus Diocletianus' attempt to regulate economic life with his statist edict failed. This complex period of the Third Century Crisis, also referred as Military Anarchy or Imperial Crisis, is expresses the collopse of Roman Empire by external invasions, civil war and economical way. In ancient history studies, this period has an importance since it is mostly accepted as a point in history that separates Medieval Era and Classical Era. In this paper with an interdisciplinary approach, the socio-economic situation of the Roman Empire which prepared the ground for the Third Century Crisis and the sanctions of the Emperor Diocletianus against the crisis were evaluated in the light of archaeological and epigraphical findings from economics point of view.

Keywords: *Diocletianus Third Century, Roman Empire, Economic Crises, Edict.*

JEL Classifications: *A19, E40, G01, H29, O23.*

1. GİRİŞ

Gerçekleştirilen bu çalışma ile MS III. yüzyıl ekonomik ve sosyal krizini daha anlaşılır kılmak ve konunun tahlili için; imparatorluğun ilk kez para politikası düzenlemeye başladığı MÖ 3. yüzyıl başlarından imparatorluğun bölünme sürecine girdiği MS 395 yılına kadar olan zaman dilimi içindeki siyasal, sosyal ve ekonomik politikalar üç başlık altında ele alınmıştır.

2. ROMA İMPARATORLUĞU'NUN FİNANSAL POLİTİKASI ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Roma İmparatorluğu'nun² iktisat tarihi esasında tarım ekonomisi üzerine şekillenerek; Krallık, Cumhuriyet ve İmparatorluk dönemleri şeklinde siyasi tarihe paralel olarak gelişmiştir. Önceleri ilkel tarım ekonomisi merkezli olan iktisadi yapı; Cumhuriyet devrindeki coğrafi yayılma ve siyasi organizasyonun gelişmesi ile birlikte liberal ekonomi, yönetim organizasyonunun emperyalizme dönüşmesi ile gelişme safhası, geçiş dönemi krizleri ve güdümlü ekonomi devreleri şeklinde bir gelişim göstermiştir.

Roma'nın fetih politikaları zamanla ekonominin ana kaynağı haline gelmiştir. Fetihler sayesinde; geniş topraklar, yeni yatırımlar, iş imkânları ve köleleştirme

² Roma İmparatorluğu'nun kuruluş tarihi geleneksel olarak MÖ 753 olarak bilinmektedir. Gerçekleştirilen bu çalışma ile MS III. yüzyıl ekonomik ve sosyal krizini daha anlaşılır kılmak ve konunun tahlili açısından, imparatorluğun ilk kez para politikası düzenlemeye başladığı MÖ 3. yüzyıl başlarından imparatorluğun bölünme dönemine gittiği MS 395 yılına kadar olan zaman dilimi içindeki siyasal, sosyal ve ekonomik politikalar ele alınmıştır. Bu noktada şunu belirtmek de fayda vardır ki, konunun ve ele alınan tarihsel dönemin genişliği, önemli olan pek çok noktayı dışarıda bırakmayı ve konuyu özetlemeyi zorunlu kılmaktadır.

İMPARATOR AUGUSTUS VE GEORGE W. BUSH'UN SÖYLEMLERİNİN EKONOMİYE ETKİLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Engincan YILDIZ¹, Fırat BARANAYDIN²

Öz

Maddi uygarlıklar yatırımların ürünüdür ve bu maddi yatırımlardan biri de ekonomidir. Dünya üzerinde yaşamış olan veya yaşayan her toplum ekonomiye bağımlıdır ve ekonomi üzerindeki dengesizlikler toplumların yaşamlarına direk olarak yansır. Bu dengesizlikler ekonomik krizleri de beraberinde getirmiştir. Tarih boyunca devletler birçok ekonomik kriz ile mücadele etmiştir (Bravdel, 2001: 49). Bu doğrultuda Roma İmparatorluğu da hüküm sürdüğü dönemler boyunca ekonomiye yön veren bir imparatorluk olmasının yanı sıra ekonomik krizler yaşayan devletlerin arasında da yer almaktadır. Antik Dünya'nın otonom gücü olan ve ekonomisi tarım, ticaret ve emperyalist kazanımlara bağlı Roma İmparatorluğu'nun coğrafi sınırları, Doğu'da İran Batı'da ise İngiltere'ye kadar genişlemiştir. Roma İmparatorluğu'nun bu kadar geniş coğrafyaya günün ilkel ulaşım ve haberleşme koşullarına rağmen hükmetmesi siyasal başarısının bir göstergesidir (Tanili, 2006: 42). Batı uygarlığının askeri, yönetsel, ekonomik ve hukuk bazlı devlet örgütlenmeleri Roma İmparatorluğu'na dayanmaktadır (Tanili, 2006: 42). Batı uygarlığının Amerika kıtasında kurmuş olduğu ABD'nin kapitalizmi Batı uygarlığından önce tekeli bir konuma ulaşmış ve hızla yayılmıştır (Tanili, 2006: 157). ABD'nin temel ekonomisi ve gelişimi finans, petrol, ticaret ve benzeri emperyalist kazanımlara dayanmaktadır. ABD'nin özellikle küreselleşme ile birlikte Roma İmparatorluğu gibi fiili olarak egemen olmasa da dünya üzerinde siyasi anlamda etki gücü geniştir. Bu siyasi ve ekonomik gücün ortaya çıkardığı kaçınılmaz bir sonuç olan eko-nomik krizler birçok devleti etkilemektedir.

Bu çalışma; İmparator (Gaius Julius Caesar Octavianus) Augustus'un fermanları ve G. W. Bush'un Başkanlık yaptığı dönemde yayınladığı veya konuştuğu söylemleri incelemektedir ve kriz dönemi ekonomik söylemlerini kapsamaktadır. Yöntem olarak, Teun A. Van Dijk'in eleştirel söylem çözümlemesi modeli kullanılarak literatür taramaları ve içerik analizleri gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacını ise; farklı dönemlerde yaşamış olan ve dünyaya yön veren iki liderin açıklamaları sonucunda ortaya çıkan söylemlerin incelenmesi, bu inceleme doğrultusunda uygulamaya yönelik yaptırımları ve toplumlara olan etkisinin karşılaştırma analizi ve değerlendirilmesi oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Halkla İlişkiler, Arkeoloji, Ekonomik Kriz, Söylemler, ABD Ekonomik Söylemleri, Roma İmparatorluk Dönemi Ekonomik Söylemleri, Augustus, G. W. Bush.

JEL Sınıflandırması: A12, B1, B3, B31.

¹ Arş. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, enyildiz@gelisim.edu.tr, ORCID NO. 0000-0003-2549-3473.

² Arş. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Restorasyon ve Konservasyon Bölümü, fbaranaydin@gelisim.edu.tr, ORCID NO. 0000-0003-0514-5893.

INVESTIGATION OF EMPEROR AUGUSTUS' AND GEORGE W. BUSH'S DISCOURSES ON ECONOMY

Abstract

The material civilizations are the product of investments and one of these material investments is the economy. Every society in the world is dependent on the economy and the imbalances in the economy directly reflect the lives of societies. These imbalances have brought about economic crises. Throughout history, states have struggled with many economic crises. (Bravdel, 2001: 49).

In this direction, the Roman Empire was an empire that guided the economy during the reigns as well as among the states experiencing economic crises. The autonomous power of the Ancient World and its economy has expanded from the geographical boundaries of the Roman Empire to agriculture, trade and imperialist gains, and to the East in the East and Iran in the West. The ruling of the Roman Empire, despite its primitive transportation and communication conditions, is an indicator of its political success. (Tanili, 2006: 42). The military, administrative, economic and law-based state organizations of Western civilization are based on the Roman Empire (Tanili, 2006: 42). The capitalism of the US state that Western civilization had established in the Americas has reached a monopolistic position before the Western civilization and spread rapidly. (Tanili, 2006: 157). The basic economy and development of the US is based on financial, oil, trade and similar imperialist gains. The United States, especially with the globalization of the Roman Empire, as well as the actual sovereign over the world, political influence is broad. The economic crisis, which is an inevitable consequence of this political and economic power, affects many states. This work; The Emperor (Gaius Julius Caesar Octavian) examines Augustus in edicts and the discourses that G.W. Bush presided over during his term of office and the period of crisis includes economic discourses. As a method, literature scans and content analyzes were performed by using the model of critical discourse analysis of Teun A. Van Dijk.

The aim of the study is to examine the discourses that emerged as a result of the explanations of the two leaders who lived in different periods and shaped the world, and to analyze and evaluate the sanctions against the practice and the effects on the societies.

Keywords: *Public Relations, Archeology, Economic Crisis, Economic Discourses, US Economic Discourses, Economic Discourses of Roman Imperial Period, Augustus, G.W. Bush.*

JEL Classifications: *A12, B1, B3, B31.*

1. GİRİŞ

Kriz çağlar boyunca yaşanmıştır ve zaman zaman yanlış yönetilen ekonomilerin bir ürünüdür. İlkel kominal toplumların yerleşik hayata geçmesi ile oluşan devletler ve ekonomileri zamanla kompleks yapılar haline gelmişlerdir. Bu karmaşık yapılar ise ekonomi bağlamında zamanla darbe almıştır ve alınan bu darbeler sonucunda devletin ekonomisini sarsarak ekonominin çökmesine sebep olmuştur. Kapitalist sistemler belirli periyodik dönemlerden geçer. Bunlar; huzur, canlılık, refah ve fazla üretim, buhran, durgunluk ve krizdir. Kriz dönemlerinde sistemsel sapmalar başka sapmalar ile telafi edilir (Marx, 1965: 87). Bu gibi dönemlerde yöneticiler topluma güven veren söylemlerde bulunur.

FİNANSAL KRİZLERİN SİYASAL ETKİLERİ

Hakkı Göker ÖNEN¹

Öz

Ekonomik krizlerin sebeplerini sadece piyasa ile ilgili faktörleri göz önünde bulundurarak açıklamak kolay değildir. Her ekonomik sistem, bir ülkenin genel kalkınma hızıyla veya yaşadığı iniş çıkışlarla ister istemez etkileşim halindedir. Bu yüzden sosyal ve kültürel değişimler, teknolojik buluşlar ve siyasal krizler ülke ekonomisini etkilemeye ve finansal krizlere neden olmaya açıktır. Bazen bu durumun tam tersi bir görünüm ortaya çıkar ve yaşanan finansal krizler mevcut siyasal iktidarın düşmesine, erken seçimlere, ayaklanmalara ve neticesinde rejim değişikliklerine kadar varabilir. Bunun temel nedeni bir ulus içerisinde yaşayan her bir bireyin kamusal çıkardan çok öncelikle kendi yaşamsal çıkarını, sosyal statüsünü ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasını önemsemesidir. Zira Liberalizm ve Marksizm başta olmak üzere pek çok temel siyasal ideoloji bireysel-kamusal ekonomi tartışmasını temel olarak inşa edilmiştir. Bu yüzden, bu makale boyunca da, niçin genel olarak ekonominin ve özel olarak da finansal krizlerin, siyasal gündemi belirlemede her dönemde başat bir rol oynadığını inceleyeceğiz. Bu karşılıklı ilişkiyi oluşturan temel unsurları belirlerken, siyasal tarihte etkisi büyük olmuş bir dizi olayı da örnek olarak masaya yatıracağız. Bu bağlamda inceleyeceğimiz örnek gelişmeler, dünya ekonomi sisteminin nasıl oluştuğu ve bugünkü mevcut şekline nasıl geldiği konusunda ipucu verirken finansal krizlerin siyaset üzerindeki etkilerini de tanımlamış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Kriz, Siyaset, Türkiye’de Kriz, Kapitalizm.

JEL Sınıflandırması: G 01

POLITICAL EFFECTS OF FINANCIAL CRISES

Abstract

Economic crises may not always be analysed sufficiently by only observing the market factors. Because the economic system of each state is in mutual interaction with its national development rate and domestic financial fluctuations. Principally, there are a number of factors namely the social and cultural changes, technological innovations and political deadlocks which might damage national economy by triggering financial crises. The impacts of these crises can sometimes be quite heavy which might breed governmental failures, early elections, public demonstrations and even regime changes. Indeed, every individual firstly focuses on securing his/her own lively interest, social status and basic needs and then perhaps considers the situation of public sphere. Because of this fact, the main suggestions of leading political ideologies, especially for the ones in Liberalism and Marxism, have been formed to formulate a rational balance between the spheres of private and public eco-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, hgonen@gelisim.edu.tr” hgonen@gelisim.edu.tr, ORCID ID 0000-0001-7927-0238.

nomy. In this regard, throughout this article, we investigate why financial crises undertake a leading role in determining political agenda. While analysing this mutual interaction, we necessarily analyse a group of events which became influential in the history of world politics. In this context, we aim to explain under what conditions the world economic system emerged and what type of relationship occurred between the financial Crisis and politics.

Keywords: *Economic Crisis, Politics, Crisis in Turkey, Capitalism*

JEL Classifications: *G 01*

1. GİRİŞ

Ekonomi ve siyaset arasında tarihin her döneminde çok yakın bir ilişki olduğu ortadadır. Bu yüzden, bu iki alanda çalışan bilim insanları, sık sık, birbirlerinden referans alırlar. Geçtiğimiz yüzyıldan itibaren, sıcak çatışmaların yerini soğuk savaşın aldığını hesaba katarsak, büyük devletler, uluslararası düzeydeki hegemonik durumlarını, sıcak çatışmalardan uzak durarak ve ekonomik yönden avantajlı durumlarını sürdürerek korumaktadırlar. Bu yüzden ekonomik gelişmeler, siyasal gündemi belirlemekte; dünyanın her hangi bir yerinde ortaya çıkan ciddi bir ekonomik kriz, dünyanın tümünü etkileyebilmektedir. Gerçekten de, uluslararası ilişkileri derinden etkilemiş bütün tarihi olayların arka planında, ekonomik etmenlerin var olduğunu gözlemleyebiliriz. Örneğin, Birinci Dünya Savaşı, büyük devletler arasındaki kolonileşme yarışının sonucudur. Yine, savaş sonrasında, Almanya'nın yaşadığı ekonomik bunalım, İkinci Dünya Savaşı'na yol açmıştır. Soğuk Savaş'ın bitişinde ve 11 Eylül sonrası yaşanan siyasal gelişmelerde de ekonomik belirleyicilerin etkisi ortadadır. Bu noktadan hareketle, bu makale boyunca, siyaset-ekonomi ilişkisi ve özellikle de finansal krizlerin neden siyasal gelişmeleri doğrudan etkilediği sorusu ana hatlarıyla ele alınacaktır. Sırasıyla, ilk olarak incelenecek konu, finansal krizin tanımıdır. Ardından, siyaset biliminin ekonomiyle ilişkisi tartışılacaktır. Tartışma boyunca, yukarıda sayılan tarihsel olaylardan örnek çalışmalar olarak yararlanılacaktır. Son olarak, konunun Türkiye'ye etkileri masaya yatırılacak ve çıkartılan sonuçların genel bir özeti yapılacaktır.

2. FİNANSAL KRİZİN TANIMI

Kriz kelimesi literatürde yaklaşmakta olan bir sorunu, sosyal, siyasal veya ekonomik bir bunalımı ifade ettiği gibi beraberinde onun çözümü için uygulanacak stratejiyi, bunun atlatılması için çalışılacak süreci de kapsar. Bu yüzden kriz kavramının bir boyutu da öngörme, korunma ve yönetmedir. (Tuğsal, 2015: 111). Krizin sosyal bilimler açısından bakılınca en belirgin özellikleri arasında ansızın çıkması yani çok önceden öngörülememesi, rutin sorunlardan çok daha ciddi ve radikal problemler doğurması, en küçük bir firmadan devletin en tepesine kadar bulaşıcı bir şekilde yayılması sayılabilir. Dolayısıyla iç ve dış siyasette her gün yaşanan alışıl gelmiş sorunlar bir kriz olarak nitelenemez. Bir finansal sorunun siyaset arenasında kriz olarak nitelendirilebilmesi için o güne kadar görülmemiş

İKTİSADİ KRİZLERİN TOPLUMLARIN HUKUK SİSTEMLERİ ÜZERİNDE YARATTIĞI SORUNLAR VE ADALETE ERİŞİM HAKKI

Mustafa YUVANÇ¹

Öz

İktisadi krizler, toplumların sadece iktisadi yapıları üzerinde değil, toplumsal yaşamın her alanında yıkıcı ve bozucu etkiler oluşturmakta ve yapısal sorunları beraberinde getirmektedir. Krizlerin nitelik ve niceliğine bağlı olarak kendini gösteren bu etki ve sorunlar, çok geniş bir yelpazede ve kriz sonrası döneme yayılarak kendilerini hissettirmektedirler. İktisadi krizlerin toplumsal yaşam üzerinde yarattığı bu etki ve sorunlar, toplumların yarattığı hukuk ve onların hukuk sistemleri üzerinde de farklı boyutlarda kendisini göstermektedir. Zira Marcus Tullius Cicero'nun dediği üzere “Ubi societas, ibi ius”; nerede toplum varsa, orada hukuk da vardır. İktisadi kriz dönemlerinde toplumların, krizle mücadele kapsamında hukuk sistemlerinde düzenlemelere gitmeleri, hukuk ile toplum arasındaki bu sembiyoz ilişkii teyit ederken, toplumların hukuk sistemlerinin de yıkıcı ve bozucu etkiler ile yapısal sorunlara maruz kaldığını da göstermektedir. İktisadi krizlerin bu olumsuz etkilerinin kontrol altında tutulması ve demokratik yönetimin korunabilmesi açısından ön plana çıkan en önemli kavram adalete erişim hakkıdır. Bu çalışmada, iktisadi krizlerin toplumların hukuk sistemleri üzerinde yarattığı sorunlar incelenecek ve bu kapsamda adalete erişim hakkı üzerindeki etkileri ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: İktisadi Kriz, Hukuk Sistemi Adalete Erişim Hakkı.

JEL Sınıflandırması: A12, G01, K00, K10, K40.

ENSUING PROBLEMS OF ECONOMIC CRISES ON SOCIETIES' LEGAL SYSTEMS AND ON THE RIGHT TO ACCESS TO JUSTICE

Abstract

Economic crises create devastating and disruptive impact not only on societies' economic structures, but also on every aspect of social life and ensue constructive problems. Challenges associated with and depending on the qualitative and quantitative nature of crises become visible in a wide range of spectrum, and extend through post-crisis period. The aforementioned impact and problems also manifest themselves in a variety of ways on the laws created by the societies and the judicial systems thereof. As Marcus Tullius Cicero's adage expresses it: “Ubi societas, ibi ius”, meaning “where there is society, there is law”. While the societies' enforcement of regulatory changes in their judicial systems that can help fight against the economic crises confirms the symbiotic relationship between the law and the society, it also proves that the judicial systems of the societies affected by

¹ Avukat, Ankara Barosu; University of Oklahoma, Uluslararası İlişkiler (Yüksek Lisans); Naval Postgraduate School, Fizik (Yüksek Lisans), musyuvanc@gmail.com, ORCID ID. 0000-0002-3156-4402.

economic crises are exposed to devastating and disruptive impact and constructive problems. The right to access to justice is of fundamental importance in containing these problems and protect democratic governance. This study will focus on the problems generated by economic crises on the judicial systems of the societies, and discuss the impact on the right to access to justice.

Keywords: *Economic Crisis, Judicial System, Right to Access to Justice.*

JEL Classifications: *A12, G01, K00, K10, K40.*

1. GİRİŞ

İktisadi krizler, toplumların sadece iktisadi yapıları üzerinde değil, toplumsal yaşamın her alanında yıkıcı ve bozucu etkiler oluşturmakta ve yapısal sorunları beraberinde getirmektedir. Krizlerin nitelik ve niceliğine bağlı olarak kendini gösteren bu etki ve sorunlar, işsizlikten bebek ölüm oranına kadar uzanan çok geniş bir yelpazede ve kriz sonrası döneme yayılarak kendilerini hissettirmektedirler (Calvo, 2013).

İktisadi krizlerin toplumsal yaşam üzerinde yarattığı bu etki ve sorunlar, toplumların yarattığı hukuk ve onların hukuk sistemleri üzerinde de farklı boyutlarda kendisini göstermektedir. Marcus Tullius Cicero'nun dediği üzere "Ubi societas, ibi ius"; nerede toplum varsa, orada hukuk da vardır.

İktisadi kriz dönemlerinde toplumların krizle mücadele kapsamında hukuk sistemlerinde düzenlemelere gitmeleri, hukuk ile toplum arasındaki bu simbiyotik ilişkiyi teyit ederken, toplumların hukuk sistemlerinin de yıkıcı ve bozucu etkiler ile yapısal sorunlara maruz kaldığını da göstermektedir.

Çok geniş bir yelpazede kendini gösteren bu etkiler, bireylerin ulusal ve uluslararası metinlerle güvence altına alınan temel insan hakları üzerinde ve devletlerin bu hakların korunmasına ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmede olumsuz etkiler yaratmaktadır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin 2008 iktisadi krizinin insan hakları üzerine yaptığı etkilere ilişkin hazırladığı raporda, iktisadi kriz nedeniyle bütün ülkelerde ekonomik ve sosyal gelişme ile insan haklarından yararlanma konularında yaşanan sorunların endişe verici boyutlarda olduğu tespit edilmiştir (HRC, 2010).

İktisadi krizlerin insan hakları üzerindeki bu olumsuz etkilerinin kontrol altında tutulması ve demokratik yönetimin korunabilmesi açısından ön plana çıkan en önemli kavram adalete erişim hakkıdır (UNDP, 2004: 3). Zira, temel bir hakkın gerçekten var olabilmesi için, bu hakkın güvencede olmasını ve korunmasını sağlayan yaptırım mekanizmasının varlığı, diğer bir ifade ile adalete erişim ile mümkündür. Ancak, insan haklarının etkin kullanımı için gerekli olan hizmetlerin devlet tarafından sağlanmasına yönelik meşru bir talebi ortaya koyan adalete erişim hakkı da iktisadi krizlerden etkilenmekte ve bu hakkın kullanımında zorlukları beraberinde getirmektedir.

EKONOMİK KRİZLERİN KÜLTÜR MİRASI ÜZERİNE ETKİLERİ

İlknur TÜRKOĞLU¹

Öz

Dünyanın hızla küreselleştiği ve özellikle ekonomik olarak tüm ülkelerin birbiri ile bağlantılı olduğu günümüzde, ekonomik krizlerin etkileri küresel olarak hissedilmektedir. Bu bölümde ekonomik krizlerin, özellikle de 2008 küresel ekonomik krizinin kültür mirasına etkileri ele alınmıştır. Bu konuda farklı ülkelerde yapılan araştırmalar, toplantılar, kongreler ve bunların sonuç metinleri incelenmiş, konu ile ilgili literatür gözden geçirilmiştir. Ülkemizde de son yıllardaki ekonomik krizlerin kültür mirası alanına yaptığı etkileri anlamak amacı ile çeşitli devlet kurumlarının veri tabanları incelenmiş ve literatür taraması yapılmıştır. Araştırma sonucunda, ekonomik krizlerin kültür mirasına en büyük etkisinin, bütçe kesintileri ve ekonomiyi iyileştirmek amacı ile hızlandırılan büyük alt yapı ve inşaat projeleri ile gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Kriz dönemlerinde alınan ekonomik tedbirlerin, kültür mirası üzerindeki etkileri daha iyi analiz edilmeli ve krizden en az etkilenmeleri için gerekli tedbirler alınmalıdır. Kültür mirası açısından dünyanın en zengin ülkelerinden biri olan ülkemizde, kültür varlıklarının ekonomik gelişmeye katkı yapacak şekilde ele alınması önemlidir. Ziyarete açılan sit alanlarında ve ören yerlerinde yapılacak düzenlemelerde, ulusal ve uluslararası mevzuatlar ışığında bilimsel yöntemler kullanılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Kriz, Kültür Mirası, Kültür Sektörü, Kültür Turizmi, Kültür Envanteri.

JEL Sınıflandırması: A12, E12, E24, G01.

THE EFFECTS OF ECONOMIC CRISES ON CULTURAL HERITAGE

Abstract

Today, as the world is rapidly globalizing and especially economically linked to all countries, the effects of economic crises are felt globally. This chapter examines the effects of economic crises, especially on the cultural heritage of the 2008 global economic crisis. The researches, congresses and their conclusions were examined in different countries and the related literature was examined. In order to understand the effects of economic crises in the field of cultural heritage in our country in recent years, the databases of various state institutions were examined and the literature was searched. As a result of the research, we can say that the biggest effect of economic

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Restorasyon ve Konservasyon Bölümü, iturkoglu@gelisim.edu.tr, ORCID ID. 0000-0003-3731-9130.

crises on cultural heritage is with budget cuts and large infrastructure and construction projects accelerated by the aim of improving the economy. The economic measures taken during the crisis period should be better analyzed of the effects on the cultural heritage and necessary measures should be taken to minimize them from the crisis. In our country, which is one of the richest countries in the world in terms of cultural heritage, it is important that cultural assets should be dealt with in such a way as to contribute to economic development. Scientific methods should be used in the light of national and international circumstances in the regulations to be made in the protected areas and ruins.

Keywords: *Economic Crisis, Cultural Heritage, Culture Sector, Culture Tourism, Culture Inventory*

JEL Classifications: *A12, E12, E24, G01.*

1. GİRİŞ

Ekonomik krizler tarih boyunca toplumları pek çok yönden etkilemiştir. Günümüzde gide-rek küreselleşen dünyamızda, ekonomik krizlerin etkisi de küresel olarak yaşanmakta ve etkileri her alanda hissedilmektedir. Bu alanların birisi de kültür mirasıdır. Ekonomik kriz süreçlerinde çözüm olarak gerçekleştirilen kısıntılar ve yine ekonomiyi canlandırma amacı ile geliştirilen makro ölçekli projelerin kültür mirası üzerine etkileri çok yönlü olmaktadır. Bu çalışmanın giriş kısmında konunun temel kavramları tanımlanmış, daha sonra kültür mirasının ekonomideki yeri ve ekonomik değeri üzerinde durulmuştur.

Ekonomik krizlerin kültür mirası üzerine etkileri incelenirken, doğrudan ve dolaylı etkiler açıklanmış ve farklı ülkelerden örnekler verilmiştir. Bu çalışma kapsamında, dünyadaki ekonomik krizlerin kültür varlıklarına etkileri üzerine literatür taraması yapılırken UNESCO, Avrupa Konseyi, Dünya Bankası gibi kurumların konu ile ilgili belgeleri incelenmiş, 2008 küresel ekonomik kriz sonrası pek çok toplantı ve yayın yapıldığı gözlemlenmiştir.

Türkiye’de ekonomik kriz ve kültür mirası üzerine etkileri üzerine yazılan tezler incelenmiş, konu ile ilgili mevzuat ve yeni kararlar gözden geçirilmiştir. “Kültür ve Turizm Bakanlığı”, “Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü” gibi kurumların veri tabanları incelenerek araştırmaya katkı sağlayacak istatistik ve tablolardan yararlanılmıştır.

Sonuç bölümünde ise, araştırmadan elde edilen veriler ışığında, kültür mirasının korunması, ekonomik krizlerden daha az etkilenmesi ve topluma ekonomik bir girdi olarak katkıda bulunacak şekilde değerlendirilmesi konuları ana başlıklarla özetlenmiştir.

2. KÜLTÜR MİRASI BAĞLAMINDA KAVRAMLAR

Bu bölümde yazıda yer alan temel olan kavramlar sıralanmış ve birbiri ile korelasyonlu tanımlamaları yapılmaya çalışılmıştır.